

nika bezeljak po resnični zgodbi

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE IN VODILA ZA OBRAVNAVO PO OGLEDU

Nomadska družina v mongolski puščavi pričakuje rojstvo kameljih mladičev. Zadnja se rodi bela kamela, ki je mama po težkem porodu noče sprejeti, noče je hraniti in ne skrbiti zanjo. Osemletni fantek Uгна se v skrbi za preživetje bele kamele in svoje družine odpravi v mesto po rešitev. Tako prevzame odgovornost, se spopade s strahovi, prisluhne klicu preživetja in nežnim klicem narave na pomoč. Mongolsko okolje, trda in neizprosna narava, ki narekuje življenje tamkajšnjim prebivalcem, nam prikaže zgodbo o spoštovanju večjega od nas, tega, česar ne moremo nadzorovati, s čimer pa lahko sobivamo in sodelujemo. Družina, sestavljena iz treh generacij, prinaša modrosti in uvide otroka, staršev in starih staršev. Staknejo glave in odločijo se izpeljati star običaj – glasbeni obred, ki bo povezal belo kamelo z njeno mamico. Ob zvokih igrane glasbe in petja se sila narave in umetni oz. umetniški poseg človeka prepleteta v skupno dobro – preživetje vseh.

Predstava nastaja kot gledališče objektov, je sproti nastajajoči svet, ki se iz žive narave spreminja v neživo, iz ljudi v živali, iz jurtinega platna v neskončno modrino mongolskega neba ...

Scenarij predstave je nastal po resničnih dogodkih, dokumentiranih v filmu *The Story of the Weeping Camel*.

Mongolija - dežela neskončnega neba

Uprizoritev *Bela kamela* se dogaja v Mongoliji, ki je ena najredkeje poseljenih držav na svetu. V Ulan Batorju, glavnem mestu, živi kar 45 % Mongolcev. Geografija v Mongoliji se spreminja: od puščave Gobi na jugu, do hladnih gorskih regij na severu in zahodu, velik del države pa so stepe. Temu primerno je tudi podnebje, ki je hladno in vetrovno. V povprečju ima 257 oblačnih dni na leto, poletja so vroča in kratka, zime pa dolge in mrzle, s povprečno januarsko temperaturo – 30 stopinj C.

Puščava Gobi

Gobi je največja puščava v Aziji, razteza pa se čez Mongolijo in Kitajsko. Gobi je mongolski izraz za puščavske stepe, to so sušni pašniki s premalo rastlinja. Gobi je peščena samo ponekod, sicer pa je to puščava skalnatih sten in previsov. V tej puščavi sneženje ni redko, dodatno pa sneg iz sibirskih step prinaša veter. Pozimi se lahko temperature spustijo do – 40 stopinj C, poleti pa se razgreje vse do 50 stopinj. Pravijo ji puščava v senci dežja, saj greben Himalaje preprečuje dostop padavinam. V puščavi Gobi velikokrat nastajajo ledeni peščeni in snežni viharji.

Nomadi in nomadsko življenje v Mongoliji

Velik del prebivalstva v Mongoliji je nomadov. To so ljudje, ki se ves čas selijo. Selijo se, ker se umikajo pred hudim mrazom ali neznošno vročino, ker iščejo hrano ali pašo za svoje domače živali. Pa tudi zato, ker na različnih krajih iščejo priložnostno delo. Mongolski nomadi živijo v jurtah – velikih šotorih, ki si jih postavijo namesto hiš. Vanje namestijo prave kose pohištva: postelje, omarice, štedilnik ... Velik šotor spremenijo v pravi dom, v katerem živijo približno šest mesecev, nato pa se spet preselijo.

Otroci iz nomadskih družin ne morejo hoditi v redno šolo, zato so v Mongoliji ustanovili sezonske internate, kjer sprejmejo otroke za dlje časa, tam spijo in se učijo, potem pa se spet vrnejo k družini. Nekatere družine pa svoje otroke poučujejo kar doma, v šoli pa nato opravljajo samo izpite.

Tako kot živimo mi, si težko predstavljamo nenehne selitve, zelo smo navezani na svoje stvari, imamo jih zmeraj več, pogosto preveč. Vajeni smo istih poti, istih ljudi in znane okolice. Nomadi pa se morajo, zaradi pogostih selitev, običajno ločiti od vsega naštetega: sosedov, znanih poti in kopice stvari.

Sodobnega evropskega človeka misel – da bi se nenehno selil in zapuščal znano okolje in svoje stvari – gotovo plaši. Pa vendar je sposobnost osvoboditi se znanega okolja, predvsem pa materialnih dobrin, lahko veliko bogastvo, saj si le tako omogočimo raziskovanje novega.

Nomadske družine v Mongoliji živijo od kmetijstva in živinoreje, odvisne so od svojih živali, njihove volne, kože, mleka, mesa ... Včasih družine med seboj trgujejo, ena ponudi drugi nekaj ovac iz črede, druga v zameno ponudi kamelo. Za denar pa si v mestu kupijo stvari, ki jih sami ne morejo pridelati. Vedno več denarja v državo prinašajo turisti, vendar ima Mongolija slabe prometne povezave, zato se turizem tam počasi razvija. Mongoli potujejo z vlaki, terenskimi avtomobili in motorji, še vedno pa tudi s konji in kamelami.

Zaradi geografske bližine in globokih zgodovinskih vezi je mongolska kuhinja pod vplivom kitajske in ruske kuhinje. Vsakodnevna hrana nomadov sta ovčje in kozje meso, jedo pa tudi kamelje, konjsko in goveje. Mongolija je znana tudi po telečjem mesu. Kuhajo čaj z mastnim mlekom in ocvrtimi piškoti kot prilogo. Zaradi nerodovitne zemlje težko pridelajo zelenjavo in začimbe. Vodo črpajo iz vodnjakov.

Jurta/ger

Tradicionalno mongolsko nomadsko bivališče je ger, bolj znano pod ruskim izrazom jurta. Vsaka jurta ima vhodna vrata, nima oken, na sredini stropa pa je luknja, skozi katero se kadi dim iz štedilnika. Leseno konstrukcijo jurte je moč postaviti, jo prekriti s platnom ter pohištvo namestiti v pičlih dveh urah. Pohištvo je razporejeno na točno določen način: na sredini je peč oziroma štedilnik, ob njem drva in steber, ki podpira streho, in nizka mizica za pripravo hrane. Levo in desno sta postelji, nasproti od vhoda pa nizka jedilna miza in pručke za sedenje. Ob straneh so police, omare, obešalo za sedla in vedro z vodo.

Baktrijska kamela

Velblod (znanstveno ime *Camelus*) je rod sodoprstih kopitarjev iz družine kamel, v katerega uvrščamo dve danes živeči vrsti, enogrbo (*Camelus dromedarius/dromedar*) in dvogrbo kamelo (*Camelus bactrianus/baktrijska kamela*). Izvirata iz suhih predelov Azije, od koder so enogrbo kamelo uspešno naselili po vsej severni Afriki in v Avstralijo, dvogrba pa živi udomačena v vseh suhih predelih Azije. Od divjih populacij teh dveh vrst je ostalo le okoli tisoč primerkov dvogrbe kamele v puščavi Gobi, pa še ti so skrajno ogroženi. Enogrba kamela je danes izključno domača žival.

Velblodi so najbolj prepoznavni po značilni grbi, kjer shranjujejo hranilne snovi v obliki maščob (in ne vode, kot je zmotno razširjeno splošno prepričanje). Fiziološko, anatomsko in vedenjsko so velblodi zelo dobro prilagojeni sušnim razmeram. Njihov organizem lahko prenese močno dehidracijo in nihanje telesne temperature, poleg tega pa zelo učinkovito zadržujejo vodo v telesu. Razširjen izraz za obe vrsti velblodov je kamela, vendar je ta izraz ustrežnejši za vse predstavnike družine kamel, kamor uvrščamo tudi lamo, alpako, gvanaka in vikunjo.

Šamanizem

Rumeni šamanizem je posebna oblika mongolskega šamanizma, ki je privzel značilnosti budizma. Izraz rumeni kaže tudi na to, da večina tamkajšnjih budistov pripada rumeni sekti tibetanskega budizma, katerega pripadniki med bogoslužjem nosijo rumene klobuke. Naziv rumeni služi tudi za njegovo razlikovanje od šamanizma brez budističnega vpliva, ki se imenuje črni šamanizem.

Mongolski šamanizem je vseobsegajoč sistem verovanj, ki vključuje zdravilstvo, vero, kult narave in kult čaščenja prednikov. Središče sistema so bile dejavnosti moških in ženskih priproš-njikov in posrednikov med človeškim svetom in svetom duhov.

Glasba v Mongoliji

Na glasbeni izraz Mongolcev so močno vplivali narava, nomadstvo, šamanizem in tudi tibetanski budizem. Tradicionalna glasba pozna vrsto inštrumentov, med katerimi je najbolj značilen inštrument s strunami, imenovan *morin khuur*, pa tudi pevske sloge, kot sta dolga pesem in grleno petje.

Tuvinska legenda (Tuvinci so del mongolskega naroda) pripoveduje o dečku, ki je v gorah živel popolnoma sam. Življenje v samoti si je popestril s poslušanjem zvokov gora, med katerimi so se razlegali večglasni odmevi. Nekega večera je deček sedel na gorski polici in očaran nad nenavadnimi zvoki začel posnemati gorski odmev. Veter je njegovo petje ponesel v dolino, ljudje pa so nenavaden zvok poimenovali *hoomej*. Tako naj bi se rodilo grleno petje.

Ta legenda nazorno govori o tem, kako pomembno vlogo je imela narava pri nastanku grlene-ga petja. V animističnem verovanju so pevci, v želji, da bi prišli v stik s prvinsko silo narave, s svojim glasom posnemali njene zvoke: od oglašanja divjih zveri do zavijanja vetra ...

Bolj kot je pevcu uspelo pronicati v bistvo teh zvokov in s petjem predati *živo življenje*, večja je bila njegova umetniška vrednost. Tako je grleno petje v začetku svojega razvoja obstajalo predvsem kot neka predglasbena oblika, ki se je šele skozi razvoj izoblikovala v samostojen umetniški pojav. Ko so pevci ob posnemanju naravnih zvokov začeli dodajati melodijo, se je rodilo grleno petje, ki ga Tuvinci pojejo še danes.

O EKIPU USTVARJALCEV

Nika Bezeljak, režiserka in avtorica scenarija

Nika Bezeljak (1986) je mlada režiserka iz Nove Gorice, ki trenutno živi in dela v Mariboru. Leta 2005 se je vpisala na Akademijo za gledališče, radio film in televizijo Univerze v Ljubljani z dokliskim priimkom Melink. Študij gledališke in radijske režije je zaključila leta 2009 z diplomsko predstavo *Helena, po motivih Evripidovih tragedij*, diplomirala pa leta 2013 z diplomsko nalogo z naslovom *Režija med obrtjo in umetnostjo*. Svojo profesionalno režijsko pot je začela v SNG Nova Gorica z režijo uprizoritve *Race* avtorja Andraža Golca, po motivih romana *Varuh v rži* J. D. Salingerja. Nika Bezeljak se poleg režije ukvarja tudi s pedagoškim delom in je del umetniškega in producentskega kolektiva kreativnega laboratorija in Intimnega odra GT22.

Do sedaj je režirala 20 samostojnih projektov, kjer se je poleg lutkovnega in dramskega ukvarjala tudi z medijem glasbe, giba, tehnologije ... Od teh je vredno izpostaviti projekte: *Diagnoza - eksperiment z živo glasbo* (2011, SSR Wrocław Poljska, Zavod Bunker), *Zakaj (n)imam otrok(e)* (2014, Cankarjev dom, Moment), *Zdrava predstava* (2014, BiTeater, Kulturnica LGL), *Apatija* (2014/2015, GT22, Plesna izba - Festival Performa/platfoma). Svojo prvo lutkovno predstavo je režirala takoj po študiju: *Tinko Polovinko* (2009, Škuc in Zavod Kult), po tem pa še: *Mož, ki je sadil drevesa* (2012, LGM), *Kocke* (2012, LGM), *Letni časi* (2014, LGM), *Žabe so žabe* (2015, LGL), *Na luno z Zvitorepcem, Lakotnikom in Trdonjo* (Moment, Razvoj, GT22) ter *Čuk na palici* (2015, Siti teater, Zavod Kult). Za zadnje je letos (2017) na 9. bienalu lutkovnih ustvarjalcev Slovenije skupaj z ekipo prejela nagrado za sozvočje glasbe z drugimi uprizoritvenimi elementi.

Enej Gala, avtor likovne podobe in scenograf

Enej Gala (1990) je študiral slikarstvo na beneški Akademiji lepih umetnosti, kjer je leta 2015 zaključil tudi magistrski študij. Sodeloval je pri več samostojnih in skupinskih razstavah. Med samostojnimi razstavami izstopata projekta *The Stable* v beneški Galeriji A+A (2015) in Prefabrik v razstavnih prostorih Fabbrica del Vapore v Milanu (2016). Letos pa se je v Cankarjevem domu v sklopu razstave *Kritiki izbirajo* predstavil z risbami.

Med zadnjimi skupinskimi razstavami velja izpostaviti sodelovanje na 31. mednarodnem grafičnem bienalu *Nad tabo/ti / Over you/you* v Ljubljani (2015), razstavi *This is Today* v Obalnih galerijah v Piranu (2016), *Command Alternative Escape*, med otvoritvenimi dnevi Beneškega bienala v zunanjih prostorih Spazio Thetis v Benetkah (2017) ter *Viva Arte Viva* s Treti galaxy za Futurdome v Milanu (2017). Pri mednarodnih projektih aktivno sodeluje s kolektivom Fondazione Malutta, sodelovanje pri projektu *Bela kamela* pa je njegov gledališki prvenec.

Klemen Bračko, avtor glasbe

Klemen Bračko je akademski glasbenik, violinist, violist, skladatelj in pedagog. Poučuje glasbo na glasbeni šoli Waldorfske šole Ljubljana, vodi glasbeni krožek Hiša glasbe, kjer ustvarjajo glasbo ne glede na stopnjo glasbenega predznanja ali starost. Vrsto let je član ansambla *Godalika*, tria *Fuoco* ter skupine *JPD*, ki izvaja novodobno avtorsko in improvizirano glasbo. V zadnjem času veliko sodeluje tudi s skupino *TerraFolk* in je koncertni mojster in solist *Simboličnega orkestra*. Nastopa v gledališčih, sodeluje na snemanjih za najrazličnejše glasbene skupine, za gledališče in film. Z Lutkovnim gledališčem Maribor sodeluje drugič, prvič je sodeloval v sezoni 2011/2012 pri uprizoritvi *Kocke*.

Mojca Bernjak

Mojca Bernjak (1982) je zaključila študij na Naravoslovnotehniški fakulteti v Ljubljani, smer oblikovanje tekstilij in oblačil. Z Lutkovnim gledališčem Maribor je prvič sodelovala leta 2011 pri predstavi *Žaba Greta*. Prvo večje sodelovanje je sledilo leto kasneje v okviru projekta *Japonska jesen*, ki je bil izveden v sklopu Evropske prestolnice kulture, in sicer pri predstavi *Ribič Taro*. Leta 2013 je začela redno sodelovati z Lutkovnim gledališčem Maribor kot kostumografinja, lutkovna mojstrica in šivilja. Zdaj ustvarja pod umetniškim imenom *Design by Mojca*. Leta 2012 se je prvič udeležila delavnice posebnih učinkov na Grossmanovem festivalu v Ljutomeru pod vodstvom ekipe Mad Squirrel FX iz Beograda. Delavnic se je udeležila še v naslednjih dveh letih in nato sodelovala kot asistentka posebnih učinkov pri snemanju prve slovenske grozljivke *Idila*. Film je prejel kar štiri vesne. Še v istem letu je sodelovala pri izvedbi kostumov za konceptualni umetniški dogodek *Globalno segrevanje možganov*, ki se je premierno predstavil novembra 2014 v Stari mestni elektrarni v Ljubljani. Med reference si šteje tudi izdelavo raznih maskot, oblačil po naročilu in izdelavo zgodovinskih kostumov.

